

Relationship between Sport Participation and Social Capital in Veterans and Disabled People; Case Study of Kerman City, Iran

Miryousefi S.J.* *PhD*, Rahimi Y.¹ *MSc*

*Physical Education Department, Literature & Humanities Faculty, University of Vali-e-Asr, Rafsanjan, Iran
¹Education District No. One, Kerman, Iran

Abstract

Aims: Acquiring social capital through participation in sports activities is very important for all segments of society, especially the veterans and disabled people. The purpose of this study was to investigate the relationship between sports participation and social capital of veterans and disabled people.

Instrument & Methods: In this descriptive-correlational study in 2015, A total of 170 war veterans and disabled male and female sportsmen of Kerman (92 veterans and 78 disabled persons) were studied using the available sampling method. The used instrument was a researcher-made questionnaire on sports participation and social capital of veterans and disabled, which validity and reliability were confirmed. Data were analyzed by SPSS 19 software using Pearson correlation coefficient test.

Findings: There was a positive significant correlation between sport participation and social participation ($r=0.292$) and also between sports participation and social capital ($r=0.176$) in veterans and disabled people ($p<0.05$), but there was not a significant correlation between sport partnership and social support and social security in veterans and disabled ($p>0.05$).

Conclusion: The sports participation of veterans and disabled people in Kerman has a direct and positive correlation with their social capital.

Keywords

Sports [<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh/68013177>];
Social Capital [<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh/68066270>];
Veterans [<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh/68014728>];
Disabled Persons [<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh/68006233>]

*Corresponding Author

Tel: +98 (34) 31312068

Fax: +98 (34) 31312068

Post Address: Literature Faculty, University of Vali-e-Asr, Imam Khomeini Square, Rafsanjan, Iran. POst Box: 518
s.j.miryousefi@gmail.com

Received: February 4, 2017

Accepted: April 17, 2017

ePublished: July 27, 2017

رابطه مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان؛ مطالعه موردی شهر کرمان

سیدجلیل میریوسفی* PhD

گروه تربیت بدنی، دانشکده ادبیات، دانشگاه ولی عصر^(ع)، رفسنجان، ایران

یداله رحیمی MSc

آموزش و پرورش ناحیه یک، کرمان، ایران

چکیده

اهداف: کسب سرمایه اجتماعی از طریق مشارکت در فعالیت‌های ورزشی برای تمامی اقشار جامعه به‌خصوص قشر جانباز و معلول از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان شهر کرمان بود.

ابزار و روش‌ها: در این پژوهش توصیفی-همبستگی در سال ۱۳۹۴، تعداد ۱۷۰ نفر از جانبازان و معلولان ورزشکار مرد و زن بزرگسال شهر کرمان (۹۲ نفر جانباز و ۷۸ نفر معلول) به‌روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده و مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار مورد استفاده، پرسش‌نامه محقق‌ساخته مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان بود که روایی و پایایی آن مورد تایید قرار گرفت. اطلاعات حاصله به‌کمک نرم‌افزار SPSS 19 و توسط آزمون ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: بین مشارکت ورزشی با مشارکت اجتماعی ($r=0/292$) و همچنین بین مشارکت ورزشی با سرمایه اجتماعی ($r=0/176$) جانبازان و معلولان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود داشت ($p<0/05$)، اما بین مشارکت ورزشی با حمایت اجتماعی و امنیت اجتماعی جانبازان و معلولان رابطه معنی‌داری مشاهده نشد ($p>0/05$).

نتیجه‌گیری: مشارکت ورزشی جانبازان و معلولان شهر کرمان با سرمایه اجتماعی آنها رابطه مستقیم و مثبت دارد. کلیدواژه‌ها: ورزش، سرمایه اجتماعی، جانبازان، معلولان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۱/۲۸

* نویسنده مسئول: s.j.miryousefi@gmail.com

مقدمه

پدیده جنگ و بروز حوادث مشابه طی سال‌های گذشته خسارت‌های مادی، انسانی و اجتماعی زیادی را به‌دنبال داشته است. به‌وجود آمدن آسیب‌های جسمی و روحی برای بسیاری از جوانان و مردم این مرز و بوم پیامد واقعی آن است. تحقق چنین وضعیت‌هایی مسیر طبیعی زندگی افراد را دچار اختلال می‌کند و نیاز آنها را به برخی خدمات، مانند نیازهای بهداشتی، رفاهی و اجتماعی مضاعف می‌سازد. بهره‌مندی هر چه بیشتر جانبازان و معلولان از منابع و روابط اجتماعی قابل اتکا می‌تواند کمی اساسی برای حل مسایل و مشکلات پیش روی آنان محسوب شود، زیرا آنها می‌توانند از این طریق دست‌یابی به اهداف فرهنگی، اجتماعی، جسمانی و غیره را برای خود آسان سازند. ورزش به‌عنوان یک پدیده و نهاد اجتماعی نقش تعیین‌کننده‌ای در جذب ارزش‌های فرهنگی و حفظ سلامت جسمی و روحی انسان‌ها دارد[۱].

نظریه‌های جامعه‌شناسی به نقش مهم ورزش در زندگی اجتماعی اشاره می‌کنند. کارکردگرایان، تربیت‌بدنی و ورزش را جزئی از نظام اجتماعی به‌شمار می‌آورند و توسعه و تعمیم آن را برای ثبات و دوام اجتماعی ضروری می‌دانند، زیرا براساس دیدگاه کنش متقابل، زندگی اجتماعی مستلزم نوعی ارتباط است. کنش متقابل فرآیندی

است که طی آن فعالیت‌ها و اعمال افراد از یکدیگر تاثیرپذیری دارد. از این رو نظریه کنش متقابل در جامعه‌شناسی ورزش در پی کشف چگونگی ورود افراد به عرصه ورزش و شناخت عوامل سوق‌دهنده افراد به فعالیت ورزشی است[۲]. بنابراین با توجه به نظریه‌های مذکور ورزش در هر جامعه متأثر از ساختار اجتماعی حاکم بر همان جامعه و بیانگر ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر آن جامعه است و موجب افزایش تعاملات و ارتباطات اجتماعی می‌شود. ورزش و جامعه، الگوهای ارزشی و به‌اصطلاح ساختارهای رفتاری مشترک هستند. تحول و دگرگونی ورزش خارج از جامعه انجام نمی‌گیرد، بلکه توسعه آن در پیوند نزدیک با محیط اجتماعی تحقق می‌یابد که دارای کنش‌های درونی باشد[۳]. از طرف دیگر، بی‌شک بین ورزش و نهادهای گوناگون اجتماعی روابط متقابلی وجود دارد که مسئولان ورزش و تربیت‌بدنی باید از ابعاد اجتماعی-فرهنگی آن آگاهی یابند و نقش‌ها و آثار حیاتی این پدیده را درک کنند، همچنین باید بکوشند تا با تقویت نظام تربیت‌بدنی و ورزش به‌مثابه نظام اجتماعی-فرهنگی مهم، معیارها و ملاک‌های نوینی را وضع کنند که بتواند پاسخگوی نیازهای کنونی و آینده مردم به‌ویژه جانبازان و معلولان باشد[۴].

هر جامعه‌ای هنجارهای اجتماعی، موقعیت جغرافیایی و نیازهای مخصوص به خود را دارد، لذا مطالعات عمیق‌تر در حوزه مسایل اجتماعی تربیت‌بدنی و ورزش در جامعه فعلی ما امری اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین سازمان‌های ورزشی باید از مطالعات جامعه‌شناسی اوقات فراغت و جامعه‌شناسی ورزش استفاده کنند و از وضعیت مختلف اقتصادی و اجتماعی مردم آگاهی یابند. شناخت انگیزه طبقات مختلف شرکت‌کننده در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی، شناخت نحوه مشارکت آنها در ورزش (مستقیم یا غیرمستقیم) و تعیین سازمان‌ها و مکان‌هایی که ورزش باید در آنها برنامه‌ریزی و اجرا شود و در نهایت، مشخص‌کردن اینکه چه کسانی در هر سطح باید مشارکت داشته باشند، از وظایف بسیار مهم سیاست‌گزاران، سازمان‌ها و برنامه‌ریزان ورزش است[۵].

بسیاری از محققان به بررسی عوامل فردی موثر بر فعالیت بدنی می‌پردازند، اما امروزه در جهان محققان بیشتر به عوامل اجتماعی مرتبط با فعالیت بدنی توجه می‌کنند[۶]. یکی از این عوامل مهم اجتماعی که سال‌های اخیر پژوهش‌های زیادی در مورد آن انجام گرفته، سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی تعیین‌کننده میزان وابستگی اجتماعی افراد جامعه است و همچنین مفهومی مهم در کنش‌ها و روابط اجتماعی به‌شمار می‌رود و شخص از طریق برقراری ارتباط با دیگران به این نوع سرمایه دست پیدا می‌کند. سرمایه اجتماعی ثروتی است که در جوامع انسانی وجود دارد، اما حفظ و تولید آن به تحقق شرایطی نیاز دارد. یکی از این شرایط که افراد و به‌ویژه جانبازان و معلولان را در رسیدن به آن یاری می‌رساند، مشارکت در ورزش است. تحقیقات نیز نشان داده‌اند در جوامعی که مردم با یکدیگر رابطه متقابل دارند و از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردار هستند نسبت به مردم کشورهای دیگر سالم‌ترند، همان‌طور که اسکینر و همکاران[۶] و پوتنام[۷] نیز در تحقیقات خود از رابطه متقابل ورزش و سرمایه اجتماعی حمایت می‌کنند. همچنین در مورد نقش ورزش در سرمایه اجتماعی کمیسیون ورزشی استرالیا در گزارشی بیان می‌کند فعالیت‌های اجتماعی از قبیل ورزش یک حس هویت اجتماعی به افراد می‌دهد که از رفتارهای ناهنجار اجتماعی جلوگیری می‌کند[۷].

در مجموع در دیدگاه مهم‌ترین نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی همچون بورديو، کلمن و پوتنام یکی از منابع مهم تولیدکننده

رابطه مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان؛ مطالعه موردی شهر کرمان ۱۴۹۴ اجتماعی و حمایت و نشاط به‌عنوان بخشی از سرمایه اجتماعی می‌شود. داشتن شبکه‌های اجتماعی غیررسمی مانند دوستان و خانواده که برای افراد نقش حمایتی و امنیتی دارند به مشارکت بیشتر افراد در فعالیت ورزشی منجر می‌شود. همچنین با تکیه بر نظریه‌های پوتنام، *اکسس* و *باربر* می‌توان گفت عضویت و مشارکت در گروه‌های اجتماعی مانند باشگاه‌های ورزشی، اتحادیه‌های داوطلبانه و شبکه‌های مشارکت مدنی، یکی از اشکال ضروری سرمایه اجتماعی است و به‌عبارت بهتر، ارتباطات و فعالیت‌های اجتماعی (رسمی- غیررسمی) می‌تواند احتمال مشارکت در دیگر انواع فعالیت‌های اجتماعی (فعالیت‌های ورزشی) را در جامعه افزایش دهد^[16].

از سویی، اکثر مطالعات و تحقیقات مانند تحقیقات رضوی و همکاران^[17]، *علی‌زاده* و *قراخانیلو*^[18] و *وایت* و همکاران^[19]، بیشتر نقش اوقات فراغت و فعالیت‌های ورزشی را بر سلامت جسمانی جانبازان و معلولان بررسی کرده‌اند. همچنین بهمنی و همکاران^[20]، *رحمانی* و همکاران^[21] و *جارسا* و همکاران^[22] نیز کمبود امکانات و اماکن ورزشی ویژه و ضعف برنامه‌ریزی را در ورزش جانبازان و معلولان مورد توجه خود قرار داده‌اند. برخی از تحقیقات دیگر نیز بر انگیزه جانبازان و معلولان برای شرکت در فعالیت‌های ورزشی تاکید دارند که می‌توان از تحقیقات *علی‌حسینی* و همکاران^[23]، *قدرت‌نما* و *حیدری‌نژاد*^[24] و *لاوینگ*^[25] نام برد. در این تحقیقات انگیزه شرکت در فعالیت‌های ورزشی توسط جانبازان و معلولان کسب سلامتی، رضایت‌مندی از زندگی، شهرت و پایگاه اجتماعی بیان شده است. *قاسمی* و همکاران^[26] نیز در تحقیق خود بیان کردند که همراه با معلولیت و کاهش فعالیت بدنی در معلولان، اعتمادبه‌نفس آنها کاهش یافته و در برقراری تعاملات اجتماعی دچار مشکل می‌شوند که این نشانه ضعف در سرمایه اجتماعی معلولان است.

در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، توجه ویژه‌ای به ورزش جانبازان و معلولان شده است و این ورزشکاران تاکنون توانسته‌اند افتخارات بسیاری را در سطح جهان کسب کنند، به‌طوری که امروزه ورزشکاران جانباز و معلول ایران از رقبای سرسخت میادین ورزشی جهان هستند. با وجود این افتخارات بزرگ، به‌دلیل اینکه مقوله مشارکت ورزشی جانبازان و معلولان هنوز در عرصه مدیریت ورزشی کشور به‌ویژه در سازمان‌های متولی اصلی ورزش به‌صورت علمی و تجربی جای خود را باز نکرده، پژوهش‌های بسیار اندکی انجام گرفته است. با توجه به اهمیت مشارکت مستمر این قشر از جامعه در فعالیت‌های ورزشی و نقش آن در افزایش سرمایه اجتماعی، این تحقیق به تبیین ارتباط مشارکت ورزشی با ابعاد سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان پرداخته و در پی پاسخ به این پرسش است که آیا بالا رفتن مشارکت ورزشی معلولان می‌تواند منجر به افزایش سرمایه اجتماعی و مولفه‌ها یا ابعاد آن شود؟ گرچه پاسخ این سؤال در برخی موارد و به‌ویژه در پژوهش روی افراد غیرمعلول مثبت بوده است، اما در مورد جانبازان و معلولان نیاز به بررسی داشت.

بنابراین هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان شهر کرمان بود.

ابزار و روش‌ها

این پژوهش توصیفی- همبستگی در سال ۱۳۹۴ در بین جانبازان و معلولان ورزشکار مرد و زن بزرگسال (رده سنی ۲۵ تا ۵۵ سال) شهر کرمان که طبق آمار اداره کل تربیت‌بدنی استان کرمان برابر با ۳۰۰

سرمایه اجتماعی، شرکت در فعالیت‌های ورزشی یا به‌عبارتی مشارکت ورزشی است. لذا بحث مشارکت در ورزش و افزایش سرمایه اجتماعی در اقشار مختلف جامعه موضوعی قابل تامل و در خور پژوهش است. یکی از این اقشار که به‌دلیل وجود محدودیت‌های فردی و اجتماعی با موانع و ضعف‌هایی برای حضور در فعالیت‌های ورزشی مواجه است، قشر جانبازان و معلولان است. از این رو نیازمند تحقیق و مطالعه است، زیرا نیاز به ورزش و تاثیر آن در سلامتی افراد جانباز و معلول بسیار بیشتر از افراد سالم احساس می‌شود^[8].

معلولیت، پدیده‌ای ناخواسته و ناگوار است که گروهی از انسان‌ها ممکن است به‌ناگزیر در بخشی از زندگی یا تمامی عمر خود به آن دچار شوند. هر چند تعدادی از نقص‌ها به‌صورت مادرزادی از بدو تولد به‌وجود می‌آیند، اما دیگر موارد در هر سنی ممکن است اتفاق افتد^[9]. مروری بر تاریخچه معلولیت نشان می‌دهد که در هر دوره‌ای از تاریخ، افرادی وجود داشتند که از نظر فعالیت‌های اجتماعی پایین‌تر از حد طبیعی عمل نموده و نیازمند توجه ویژه‌ای بوده‌اند. مطالعه تاریخ نیز نشان می‌دهد که رفتار غالب جوامع با این گروه از افراد به دور از هر گونه عدالت اجتماعی و رفتارهای انسانی بوده است^[10]. عدم تحرک بدنی در افراد جانباز و معلول با توجه به مشکلات جسمی و مشکلات ناشی از محیط و جامعه، آنان را از پرداختن به بعضی از فعالیت‌های ورزشی باز می‌دارد. از سویی، ورزش و فعالیت بدنی بی‌تحرکی آنان را از بین برده و در افزایش ظرفیت، قدرت و استقامت بدنی‌شان مفید است و افراد جانباز و معلول را برای داشتن یک زندگی مستقل و بدون وابستگی به اطرافیان آماده می‌سازد. علاوه بر این، در صورتی که وضعیت خاص جسمانی و معلولیت این افراد در فعالیت ورزشی در نظر گرفته شود، شخص جانباز و معلول قادر خواهد بود کلیه امور زندگی خود را به‌تنهایی و بدون کمک و دخالت دیگران انجام دهد. پژوهش‌ها نشان داده است که فعالیت بدنی و ورزش در معلولان باعث شادابی، تماس با دیگران، مشارکت در کارهای جمعی و جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت می‌شود. همچنین روابط دوستانه‌ای که داخل و خارج از ورزش در معلولان شکل می‌گیرد باعث رضایت، شور و اشتیاق و بهبود کیفیت زندگی آنان شده، می‌تواند امید به زندگی را در آنها افزایش دهد^[11]. می‌توان گفت موارد فوق بیانگر این موضوع است که میزان مشارکت جانبازان و معلولان در ورزش می‌تواند در افزایش سرمایه اجتماعی آنها موثر باشد. از این رو توجه به فعالیت‌های ورزشی جانبازان و معلولان نه‌تنها لازم است، بلکه امری ضروری برای کمک به کسب استقلال فردی و اجتماعی آنها است^[8]. سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان شامل روابط شبکه‌های اجتماعی (دوستان، خانواده، جامعه و غیره) و تلاش در حل مسایل و صحبت‌کردن با یکدیگر است. همان‌طور که پورتس بیان می‌کند سرمایه اجتماعی در بیرون از خانواده در روابط بین افراد با یکدیگر شکل گرفته و موجب بهبود وضعیت زندگی فرد می‌شود.

منابع اطلاعاتی و تحقیقاتی اندکی وجود دارد که به‌طور مستقیم رابطه بین مشارکت ورزشی، سرمایه اجتماعی و ابعاد یا مولفه‌های آن را (حمایت اجتماعی، امنیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی) در جانبازان و معلولان مورد بررسی قرار داده باشد. در این رابطه می‌توان از تحقیقات *سبحانی* و همکاران^[12]، *پورسلطانی*^[13]، *عمرفیوزی* و همکاران^[14] و *هسلینگتون*^[15] نام برد. تحقیقات مذکور بیان کردند که مشارکت جانبازان و معلولان در ورزش و فعالیت‌های ورزشی موجب داشتن زندگی مستقل، روابط متقابل

با حمایت اجتماعی و امنیت اجتماعی جانبازان و معلولان رابطه معنی‌داری مشاهده نشد ($p > 0.05$; جدول ۱).

جدول ۱) میانگین آماری نمرات سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن و ضرایب همبستگی آنها با مشارکت ورزشی در جانبازان و معلولان شهر کرمان (تعداد= ۱۷۰ نفر)

متغیرها	میانگین	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
امنیت اجتماعی	۱۱/۴۴±۲/۴۳	۰/۱۱۳	۰/۱۴۳
حمایت اجتماعی	۳۱/۱۰±۹/۳۰	۰/۰۰۶	۰/۹۳۴
مشارکت اجتماعی	۳۱/۵۱±۹/۹۲	۰/۲۹۲	۰/۰۰۱
سرمایه اجتماعی	۱۰۲/۳۸±۱۲/۲۹	۰/۱۷۶	۰/۰۲۲

بحث

در شرایط کنونی انجام فعالیت‌های ورزشی برای جانبازان و معلولان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده و فراتر از یک وسیله تفریحی و درمانی به‌عنوان عاملی در جهت تکامل نارسایی‌های جسمانی، روانی و اجتماعی آنان مد نظر قرار گرفته است. فعالیت‌های ورزشی از جمله عواملی هستند که نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در ارتباطات اجتماعی معلول دارند و به آنان چگونگی زندگی کردن و حضور در اجتماع در شرایط گوناگون را می‌آموزند [21]. حضور جانبازان و معلولان در اجتماعات مختلف یکی از نشانه‌های مهم در توسعه اجتماعی هر جامعه است. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و انتظارات متفاوت جامعه، موانع مهمی بر سر راه مشارکت جانبازان و معلولان در فعالیت‌های اجتماعی و به‌تبع آن افزایش سرمایه اجتماعی آنها ایجاد کرده است. یکی از حوزه‌هایی که در زمینه حضور جانبازان و معلولان با توجه به استعداد و توانایی آنها با ضعف مواجه است، حوزه ورزش است. بنابراین نیازمند مطالعات بیشتری است و این موضوع باید جزء برنامه‌ریزی‌های اصلی مدیران ورزشی کشور قرار گیرد. با توجه به اهمیت موضوع، کمبود پژوهش‌ها و مطالعات و ضعف‌هایی که در این زمینه وجود دارد، این پژوهش هدف اصلی خود را بررسی رابطه بین مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان قرار داده است.

نتایج نشان داد بین مشارکت ورزشی و مشارکت اجتماعی جانبازان و معلولان شهر کرمان رابطه معنی‌داری وجود دارد. این مطلب نشان می‌دهد با افزایش مشارکت ورزشی، مشارکت اجتماعی آنان نیز افزایش می‌یابد. طبق نظریه کنش متقابل نمادی در ورزش، مبنی بر وجود شبکه روابط در فعالیت‌های ورزشی می‌توان نتیجه گرفت که جانبازان و معلولانی که مشارکت بیشتری و فعال‌تر در فعالیت‌های ورزشی داشته باشند از مشارکت اجتماعی بیشتری نیز برخوردار می‌شوند. این موضوع از طریق به‌وجود آمدن شبکه‌های اجتماعی، پیدا کردن دوستان جدید و تثبیت هویت افراد که از آن به‌عنوان هویت اجتماعی نام می‌برند توجیه‌پذیر است [5]. تحقیقات نشان می‌دهند که ورزش منبع هویت و انسجام اجتماعی است و فرد با مشارکت در فعالیت ورزشی احساس هویت، تعلق، غرور و برخورداری از روابط اجتماعی می‌کند. معلولان نیز به‌خاطر ارتباط با دیگران، مشارکت در کارهای جمعی و شناساندن هویت خود در سطح وسیعی از فعالیت‌های اجتماعی و مسابقات ورزشی شرکت می‌کنند [27]. این یافته تحقیق با نتایج تحقیقات اسلامی مرکز کلاته و همکاران [2]، پارسامهر و ترکان [28]، لئندستورم و همکاران [29] و وندل-ووس و همکاران [30] همخوان است، زیرا در این تحقیقات اشاره شده است که کاهش میزان فعالیت بدنی در اوقات فراغت به

نفر بودند، انجام شد. حجم نمونه مورد نیاز با استفاده از جدول مورگان و کرجسی ۱۷۰ نفر محاسبه شد. بنابراین ۹۲ نفر جانباز و ۷۸ نفر معلول شهر کرمان به‌روش نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شده و مورد مطالعه قرار گرفتند.

برای انجام تحقیق هماهنگی‌های لازم از طریق اداره کل تربیت بدنی استان با هیات‌های ورزشی جانبازان و معلولان شهر کرمان صورت گرفت. پس از هماهنگی، محقق شخصاً به محل تمرین ورزشکاران رشته‌های والیبال نشسته، گلبال، تنیس روی میز، فوتسال، تیراندازی، شنا و دوومیدانی که عمومیت بیشتری در بین جانبازان و معلولان شهر کرمان داشته و در مسابقات قهرمانی استان و کشور شرکت می‌کنند مراجعه نمود و قبل از تکمیل پرسش‌نامه‌ها به‌منظور جلوگیری از هر گونه ابهام و خدشه در پاسخ‌ها، ضمن ارایه توضیحات مقدماتی در مورد اهداف و متغیرهای پژوهش، از آنها خواست که نظرات واقعی خود را به‌هنگام پرکردن پرسش‌نامه‌ها منعکس کنند. در ضمن، کسب موافقت برای شرکت در پژوهش و رازداری در خصوص اطلاعات شخصی پاسخگویان به‌عنوان نکات اخلاقی پژوهش رعایت شد.

ابزار مورد استفاده، فرم جمع‌آوری اطلاعات دموگرافیک (شامل سن، جنس، شغل و میزان تحصیلات) و پرسش‌نامه محقق‌ساخته مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان براساس تئوری نظریه‌پردازان سرمایه اجتماعی بود. پرسش‌نامه مذکور در بخش اول، متغیر میزان مشارکت جانبازان و معلولان در فعالیت‌های ورزشی را مورد سنجش قرار داد. برای اندازه‌گیری این میزان از یک سؤال پنج‌گزینه‌ای با مولفه‌هایی چون رشته ورزشی، تعداد جلسه در هفته، مدت هر جلسه، نحوه مشارکت و سطح فعالیت ورزشی استفاده شد. بخش دوم پرسش‌نامه شامل ۳۲ سؤال از مولفه‌های سرمایه اجتماعی (شامل مشارکت اجتماعی با ۱۵ سؤال، حمایت اجتماعی با ۱۲ سؤال و امنیت اجتماعی با ۵ سؤال) بود. تمامی این سؤالات روی طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت از "بسیار کم" تا "بسیار زیاد" مورد ارزیابی قرار گرفتند. روایی این پرسش‌نامه به‌وسیله اعتبار محتوی و توسط ۱۰ تن از اساتید مدیریت ورزشی مورد تایید قرار گرفت. همچنین پایایی آن نیز با روش انسجام درونی ابزار با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ تایید شد. پس از گردآوری داده‌ها، اطلاعات حاصله به‌کمک نرم‌افزار SPSS 19 در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ابتدا برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. سپس برای تعیین رابطه بین متغیر سرمایه اجتماعی و مولفه‌های آن با مشارکت ورزشی، آزمون ضریب همبستگی پیرسون مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

میانگین سنی نمونه‌ها ۳۵/۴۵ ± ۵/۵۷ سال بود. ۲۳/۵٪ آزمودنی‌ها را زنان و ۷۶/۵٪ بقیه را مردان تشکیل می‌دادند. ۷۸/۸٪ جانبازان و معلولان تحصیلات بالاتر از دیپلم داشتند. ۳۲/۴٪ آزمودنی‌ها دارای شغل دولتی بودند. بررسی سطح مشارکت ورزشی نمونه آماری نشان داد که ۵۲/۹٪ شرکت‌کنندگان در سطح استانی و ۴۷/۱٪ در سطح ملی مشارکت داشتند. همچنین میانگین میزان مشارکت ورزشی در بین جانبازان و معلولان شهر کرمان ۲۶۶/۰۹ ± ۲۶۱/۸۳ دقیقه در هفته بود.

بین مشارکت ورزشی با مشارکت اجتماعی و همچنین بین مشارکت ورزشی با سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود داشت ($p < 0.05$)، اما بین مشارکت ورزشی

رابطه مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان؛ مطالعه موردی شهر کرمان ۱۵۱ می‌یابد. افراد، سرمایه اجتماعی را از طریق برقراری رابطه با دیگران در محیط‌های مختلف و در پی تعاملات و پذیرفتن هنجارهای اجتماعی به‌دست می‌آورند. از سویی با توجه به ماهیت ورزش و ساختار تعاملی آن و قوانین و مقررات و هنجارهای مورد پذیرش عموم در ورزش، به‌نوعی ورزش و سرمایه اجتماعی دارای ابعاد مشترک هستند. مطالعات نیز نشان می‌دهد شرکت در فعالیت‌های ورزشی باعث به‌دست‌آوردن سرمایه اجتماعی می‌شود. افرادی که در خارج از جریان فعالیت‌های ورزشی قرار دارند شانس ارزشمند اجتماعی شدن، ارتقای تحصیلات و حتی رشد حرفه‌ای را از دست می‌دهند^[38]. همچنین نظریه کنش متقابل نمادی در ورزش نیز که بیان‌کننده نقش شبکه روابط در کسب مولفه‌های سرمایه اجتماعی و متعاقب آن خود سرمایه اجتماعی است بر این رابطه تاکید دارد. این یافته با نتایج تحقیقات کیانی و همکاران^[9]، رحمانی فیروزجاه و همکاران^[39] و شارع‌پور و حسینی‌راد^[40] همخوانی دارد.

نیکولا بیان می‌کند همچنان که از فواید اجتماعی ورزش برمی‌آید یکی از کارکردهای پنهان مشارکت ورزشی، ایجاد شبکه‌های دوستان و ایجاد پیوند و همبستگی بین افراد به‌عنوان یک بُعد از ابعاد سرمایه اجتماعی است^[35]. شارع‌پور و حسینی‌راد نیز در پژوهش خود به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی جوانان شهر آمل پرداختند. نتایج نشان داد مولفه‌های ارتباطات دوستانه، اعتماد به دوستان، اعتماد به همسایگان، روابط همسایگی و انجام فعالیت‌های داوطلبانه، همبستگی معنی‌داری با مشارکت ورزشی افراد دارند^[40]. همچنین اعتماد به دوستان و ارتباطات دوستانه جزء مهم‌ترین تبیین‌کننده‌های مشارکت ورزشی افراد هستند. از سویی، رحمانی فیروزجاه و همکاران در پژوهش خود نشان دادند که بین میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار تفاوت معنی‌داری وجود دارد^[39].

از محدودیت‌های تحقیق این بود که نمونه آماری تحقیق منحصر به جانبازان و معلولان شهر کرمان بود که این نتایج قابل تعمیم به جامعه هدف نیست و نیازمند پژوهش‌هایی در سطح وسیع‌تر است. همچنین عدم تعیین رابطه بین مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی در دو گروه ورزشکار و غیرورزشکار به‌طور جداگانه بود. از آنجایی که ورزش و فعالیت بدنی موجب افزایش شاخص‌هایی مانند اعتمادبه‌نفس، جامعه‌پذیری و غیره و همچنین طبق نتایج پژوهش حاضر سرمایه اجتماعی در جانبازان و معلولان می‌شود پیشنهاد می‌شود مسئولان ذی‌ربط، با فراهم‌آوردن زمینه‌های اجتماعی موثر، اصلاح قوانین و مقررات، به‌کارگیری ابزارهای تبلیغاتی برای اطلاع‌رسانی، فرهنگ‌سازی و تدوین سیاست‌های مناسب در جهت رفع موانع و محدودیت‌ها برای مشارکت هر چه بیشتر جانبازان و معلولان در ورزش اقدام کنند.

نتیجه‌گیری

مشارکت ورزشی جانبازان و معلولان شهر کرمان با سرمایه اجتماعی آنها رابطه مستقیم و مثبت دارد، به این معنی که با افزایش میزان مشارکت ورزشی جانبازان و معلولان، سرمایه اجتماعی آنان نیز افزایش می‌یابد.

تشکر و قدردانی: لازم است از همکاری صمیمانه کلیه جانبازان و معلولان، کارکنان اداره کل تربیت‌بدنی و همچنین هیات‌های ورزشی جانبازان و معلولان شهر کرمان در جهت انجام پژوهش تقدیر و تشکر نمایم.

کاهش مشارکت اجتماعی مردان و زنان منجر می‌شود. همچنین شرکت در فعالیت‌های بدنی به بهبود عملکرد اجتماعی برای هر دو جنسیت (مرد و زن) می‌انجامد.

عدم رابطه بین مشارکت ورزشی با حمایت اجتماعی و امنیت اجتماعی از دیگر یافته‌های تحقیق حاضر بود. به‌عبارت دیگر، براساس نتایج این پژوهش افزایش مشارکت ورزشی جانبازان و معلولان نتیجه میزان حمایت و امنیت اجتماعی جامعه نبود. فرهنگ‌سازی و ارتقای آگاهی عمومی جامعه نسبت به فواید ورزش و فعالیت جسمانی به‌عنوان یکی از ارکان و گزینه‌ها به‌منظور تامین سلامت فردی، نشاط روحی و بازتوانی جسمی جانبازان و معلولان تاکنون با توجه به مرور سوابق به‌طور جدی مورد توجه قرار نگرفته است^[17]. همچنین کمبودها، برنامه‌ریزی‌های ناقص، بی‌توجهی‌ها و موانع مادی و معنوی موجود در جامعه دلیل دیگری بر این مدعا است که منجر به بی‌اعتمادی و عدم احساس امنیت و حمایت در جانبازان و معلولان شده است. همان‌طور که گلیسون و اگاروال نیز اشاره کرده‌اند امروزه محدودیت‌های معلولان برای مشارکت در تفریحات و فعالیت‌های بدنی در اوقات فراغت افزایش یافته است^[31] که از آن جمله می‌توان از معماری نامناسب شهری و اماکن ورزشی دور از دسترس، درک محدود جامعه از نیازهای گذران اوقات فراغت جانبازان و معلولان، مشکلات مربوط به اماکن و تجهیزات، نامناسب بودن ایمنی و بهداشت اماکن ورزشی و حمل‌ونقل نام برد. یکی از مهم‌ترین محدودیت‌ها و موانع، کمبود فضاهای ورزشی ویژه جانبازان و معلولان به‌عنوان یک عامل حمایتی آنان در حین فعالیت‌های ورزشی است که منجر به عدم مشارکت ورزشی و در نتیجه کاهش ابعاد سرمایه اجتماعی چون اعتماد اجتماعی و غیره می‌شود. در این رابطه پژوهشگران زیادی مانند سیپل^[32] و تورینسون و همکاران^[33] نیز نشان دادند که باشگاه‌های ورزشی می‌توانند نمونه خوبی از سازمان‌ها در تولید اعتماد اجتماعی باشند. از سویی معلولان، جمعیتی بالغ بر یک‌دهم جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند. این افراد که بیش از دوسوم آنان در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند، در معرض اشکال مختلف تبعیض و محرومیت‌های اجتماعی قرار دارند. مسلم است که آنها مانند سایر افراد انسانی، از کلیه حقوق و آزادی‌های اساسی که در اسناد بین‌المللی و داخلی به آنها اشاره شده بهره‌مند نیستند^[34]. نتایج این پژوهش با تحقیقات منوچهری‌نژاد و همکاران^[5] و جیوردانو و لیندستروم^[35] همخوانی دارد. منوچهری‌نژاد و همکاران^[5] بر عدم رابطه بین حمایت عمومی و مشارکت ورزشی تاکید دارند، ولی با نتایج پژوهش اسلامی مرزنگلاته و همکاران^[2]، عنایت^[36] و وحید و همکاران^[3] همخوان نیست، زیرا این محققان در پژوهش‌های خود نشان دادند که حمایت اجتماعی بر مشارکت ورزشی تاثیرگذار است. به‌عبارتی، وجود حمایت و اعتماد اجتماعی بیشتر باعث فعالیت بدنی بیشتر می‌شود. همچنین سادات/امامی و همکاران در پژوهش خود اشاره کردند که تعامل و شناخت اجتماعی، نشاط و شادابی و پیشرفت که متعاقب آن احساس حمایت و امنیت اجتماعی است، تاثیر معنی‌داری بر گرایش افراد به مشارکت در تفریحات ورزشی دارد^[37].

نتایج پژوهش نشان داد بین مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان رابطه معنی‌داری وجود دارد. این مطلب گویای همبستگی مثبت معنی‌دار بین مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان است. به‌عبارتی، با افزایش مشارکت ورزشی جانبازان و معلولان سرمایه اجتماعی آنها نیز افزایش

social capital and physical activity participation among adolescent. *J Sport Manag.* 2013;17(2):109-27. [Persian]

17- Razavi SM, Rajab Zadeh R, Mirzapour AA, Sajjadi SA. The role of physical activity and sport in leisure time of physical disabilities. *J Sport Manag.* 2013;9(18):125-41. [Persian]

18- Alizadeh MH, Gharakhanloo R. How to spend the leisure time of veterans and disabled (emphasizing the role of physical education and exercise). *Harekat.* 2000;6:23-40. [Persian]

19- White SM, Wójcicki T, McAuley E. Physical activity and quality of life in community dwelling older adults. *Health Qual Life Outcomes.* 2009;7:10.

20- Bahmani F, Bakhshayesh H, Hamzehloui N. A study of the barriers to participation of the disabled, the blind, and the deaf in public sports in Arak city. *Rese in spo manage.* 2012;1(3):75-86. [Persian]

21- Rahmani A, Bakhshiniya T, Ghavami SS. The role of sport in leisure time spend of students in Islamic Azad University of Takestan. *Res Sport Sci.* 2006;4(3):33-50. [Persian]

22- Jaarsma EA, Dijkstra PU, Geertzen JH, Dekker R. Barriers to and facilitators of sports participation for people with physical disabilities: A systematic review. *Scand J Med Sci Sports.* 2014;24(6):871-81.

23- Ali Hosseini B, Bahrololom H, Hosseininia SR. The relationship between participation motives and sport commitment in disabled athletes. *New Trends Sport Manag.* 2014;2(6):43-54. [Persian]

24- Qodratnama A, Heydarinejad S. Relationship between sport participation motivation with rate of student's physical activity in Shahid Chamran University of Ahwaz. *Sport Manag Rev.* 2013;5(2):189-202. [Persian]

25- Laving JR. Sport commitment in wheelchair basketball: An interpretive look into the lives of individuals with physical disabilities [Dissertation]. Ontario, Canada: Brock University; 2012.

26- Ghasemi Pirbalooti A, Moemeni M, Khangah H. Compare body image of disabled athletes with disabilities and non-disabled male athlete. *Arch Rehabi.* 2009;10(4):26-31. [Persian]

27- Coackley JJ. Sport in society- issues and controversies. 7th edition. Boston: McGraw-Hill; 2001. pp. 9-86.

28- Parsamehr M, Torkan R. A Survey about the relationship between social capital and sport's activities in participation. *Iran J Nurs Res.* 2012;7(26):69-79. [Persian]

29- Lindström M, Moghaddassi M, Merlo J. Social capital and leisure time physical activity: A population based multilevel analysis in Sweden. *J Epidemiol Community Health.* 2003;57(1):23-8.

30- Wendel-Vos GC, Schuit AJ, Tijhuis MA, Kromhout D. Leisure time physical activity and health-related quality of life: cross-sectional and longitudinal associations. *Qual Life Res.* 2004;13(3):667-77.

31- Mama S, Diamond p, McCurdy sh, Evans A, Lee R. Individual, social and environmental correlates of physical activity in overweight and obese African American and Hispanic women: A structural equation model analysis. *Prev Med Rep.* 2015;2:57-64.

32- Seippel O. Sport and social capital. *Acta Sociol.* 2006;49(2):169-83.

33- Thorlindsson T, Valdimarsdottir M, Hrafn Jonsson S. Community social structure, social capital and

تأییدیه اخلاقی: عدم درج نام و مشخصات فردی در پرسش‌نامه‌ها، رازداری در مورد اطلاعات فردی پاسخگویان و همچنین حضور خود محقق برای جمع‌آوری اطلاعات از نکات اخلاقی تحقیق حاضر بود.

تعارض منافع: تعارض منافی وجود نداشت.

سهم نویسندگان: سیدجلیل میریوسفی (نویسنده اول)، نویسنده مقدمه/روش‌شناس/نویسنده بحث (۵۰٪); یداله رحیمی (نویسنده دوم)، پژوهشگر اصلی/تحلیل‌گر آماری (۵۰٪)

منابع مالی: منابع مالی این پژوهش از طرف نویسندگان تأمین شده است.

منابع

- 1- Safania AM. How to spend the leisure time of female students of Islamic Azad universities with an emphasis on sports activities. *Harkat.* 2001;9(9):127-40. [Persian]
- 2- Eslami Marzankoloteh MM, Mousavi SJ, Khoshfar Gh. Relationship between social capital and participation in sports activities (case: Womens in Gorgan). *Soc Capi Manag.* 2014;1(2):139-159. [Persian]
- 3- Arizi F, Vahida F, Parsamehr M. A survey about impact of social support on the women participation sport activities. *Olympic.* 2006;14(1):77-86. [Persian]
- 4- Anvar Kholi A. Sport and society. Sheikh H, translator. Mashhad: Samt Press; 1994. p. 11. [Persian]
- 5- Manochehri Nezhad M, Hemmati Nezhad M, Rahmati MM. The relationship between family social capital and sport participation in adolescent students. *J Sport Manag.* 2015;7(3):457-70. [Persian]
- 6- Skinner J, Zakus D, Cowell J. Development through sport: Building social capital in disadvantaged communities. *Sport Manag Rev.* 2008;11(3):253-75.
- 7- Putnam RD. Bowling alone: The collapse and revival of American Community. 1st edition. New York: Touchstone Books by Simon & Schuster; 2001. pp. 1-10.
- 8- Coleman JS. Social capital in the creation of human capital. *Am J Soc.* 1988;94:S95-120.
- 9- Kiani M, Shirvani T, Ghanbari H, Kian S. Position on how to spend leisure time sports activities for the Veterans and Disabled. *Iran J War Health.* 2012;5(4):26-34. [Persian]
- 10- Sajjadi H, Zanjari N. Disability in Iran: Prevalence, characteristics, and socio-economic correlates. *Arch Rehabil.* 2015;16(1):36-47. [Persian]
- 11- Majidi F, Teimouri S. A study of chaharbagh avenue as a case study to improve access for war-invalids and physical disabled people. *Iran J War Health.* 2011;3(11):36-44. [Persian]
- 12- Sobhani A, Andam R, Zarifi M. Study and prioritizing the factors and barriers to sport participation of Disabled people of Ahvaz city. *Organ Behav Manag Sport Stud.* 2015;2(6):41-8. [Persian]
- 13- Poursoltani H. The relationship between exercise and mental health of veterans and the disabled amputee in Iranian athletes. *J Mov Sci Sports.* 2003;1(2):10-7. [Persian]
- 14- Omar-Fauzee MS, Mohd-Ali M, Kim Geok S, Ibrahim N. The participation motive in the Paralympics. *J Altern Perspect Soc Sci.* 2010;2(1):250-72.
- 15- Powdthavee N. What happens to people before and after disability? Focusing effects, lead effects, and adaptation in different areas of life. *Soc Sci Med.* 2009;69(12):1834-44
- 16- Parsamehr M, Belgoorian M, Saeidi Madani M. The examination of the relationship between components of

رابطه مشارکت ورزشی و سرمایه اجتماعی جانبازان و معلولان: مطالعه موردی شهر کرمان ۱۵۳
in University's Intramural Activities. Res Univ Sport. 2014;5(4):65-80. [Persian]
38- Allen JT, Daren DD, Byon KK, Mohn RS. Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities. Sport manag Rev. 2010;13(4):421-34.
39- Rahmani FA, Sharepour M, Rezaei Pasha S. A study on the difference of social capital among the youth emphasizing on sport participation. Soc Stud Youth. 2011;2(2):37-62. [Persian]
40- Sharapour M, Hosseinirad A. Investigate the relationship between social capital and sport participation, (29-15-year-old citizen of the city of Babol). Harakat. 2008;37(1):133-53. [Persian]

adolescent smoking: A multi-level analysis. Health Place. 2012;18(4):796-804.
34- Teh KC, Ong VT. Physical activity patterns of Singaporeans in 2001. Singapore Med J. 2004;45(11):517-29.
35- Giordano GN, Lindström M. Social capital and change in psychological health over time. Soc Sci Med. 2011;72(8):1219-27.
36- Enayat H, Movahed M, Heydary A. The study of the relationship between social trust and feeling of social security among youths in Shiraz and Yasuj cities. J Appl Soc. 2012;23(1):81-104. [Persian]
37- Sadat Emami S, Heydarinejhad S, Shafinya P. Motivational Factor Analysis of Student Participation